

dels senyors, com en l'intent de les comunitats de limitar les càrregues financeres.

Martínez Giralte es lamenta de no haver pogut tractar de l'àmbit cultural ni de la història siciliana dels Cabrera. Aquest petit inconvenient no desllueix una de les grans virtuts d'aquest llibre, que és contribuir amb escreix al coneixement de la família vescomtal de Cabrera, amb un rigor científic i metodològic difícil de superar. Un altre mèrit destacable és que l'autor va més enllà i apunta cap a on s'haurien d'orientar noves recerques: en primer lloc, assenyala que hi ha personatges que encara esperen la seva biografia, com ara Bernat II de Cabrera, la seva esposa Timbor de Fenollet, els seus fills Ponç IV i Bernat III, o la seva nora Margarida de Foix. En segon lloc, s'hauria d'aprofundir en la fiscalitat de les diferents senyories i valorar-ne els rendiments mitjançant l'estudi dels comptes revisats pels oïdors, a més d'intentar quantificar les accions correctores sobre els abusos dels agents. Finalment caldria indagar en l'evolució de les formes d'expressió de la identitat familiar i de l'exercici del seu poder. Esperem que ben aviat aquestes línies d'investigació donin els seus fruits i es plasmin en un altre magnífic volum.

Eva Izquierdo Molinas

✎ Ramon LLULL, *Llibre de meravelles*, ed. Anthony Bonner, revisada per Lola Badia, Antònia Carré i Eugènia Gispert, introducció de Lola Badia, Barcelona, Editorial Barcino, 2017, 610 p.

Des de 2004, l'Editorial Barcino publica una col·lecció de clàssics en rústica que inclou aquesta edició del *Fèlix* a càrrec d'Anthony Bonner. També s'hi troben el *Romanç d'Evast e Blaquerna*, edició d'Albert Soler i Joan Santanach de 2016, o altres èxits com *Per haver d'amor vida*, antologia d'Ausiàs March de Josep Pujol i Francesc J. Gómez, i antologies de Francesc Eiximenis, de Bernat Desclot, una obra d'Arnau de Vilanova i dues més de Lull. La marca de la «Biblioteca Barcino» és oferir edicions accessibles amb versions del text útils i fiables, en llengua antiga normalitzada i amb introduccions i notes rigoroses. Són versions de clàssics que cal tenir disponibles, a l'abast del públic estudiós, universitari i general. Aquesta edició n'és un exemple: ofereix el text del *Fèlix* a cura d'Anthony Bonner, així com Soler i Santanach oferien l'edició del *Blaquerna* en la mateixa col·lecció, en el context de la fi de l'Any Lull, en què van publicar-se nombroses edicions, estudis i antologies lullianes.

Al final de l'estudi introductori s'exposen les dades essencials sobre la història del text i els criteris d'edició que s'han seguit: aquesta és una versió modernitzada i revisada de la versió del segon volum de les *Obres Selectes de Ramon Lull*, editades i anotades per Bonner mateix el 1989. No difereix substancialment, tot i no ser el mateix text, de l'edició crítica del *Fèlix* de la «Nova Edició de les Obres de Ramon Lull» (volums X i XIII, 2011–2013), perquè estudia tant la branca α de la tradició (manuscrits *A*, *B*, i *V*) com la β (manuscrits *L*, *M* i *S*), a més de la traducció castellana del s. XVIII. A banda de l'actualització del text, feta principalment per Antònia Carré, i la revisió i l'actualització de l'aparat de notes per incorporar les novetats que la recerca ha aportat des de 1989, a càrrec de Lola Badia i Eugènia Gispert, l'edició incorpora un glossari i una bibliografia. Fa palès, doncs, que una col·lecció necessària com «Biblioteca Barcino» existeix gràcies al rigor filològic de les edicions crítiques, que posteriorment permeten oferir al públic productes divulgatius d'alta qualitat com aquests, els quals conjunten

l'excel·lència acadèmica amb un format editorial a l'abast del públic no especialitzat.

L'estudi introductor el signa Lola Badia, i és sens dubte una de les grans virtuts del llibre, com ho era a l'edició del *Blaquerna* l'estudi de Soler i de Santanach. És un utilíssim material de presentació en diversos apartats que resumeix amb claredat i funcionalitat els punts més rellevants de la crítica actual de l'obra. Comença amb una presentació del periple de l'autor i la seva producció, que explica com el *modus operandi* de Llull gira entorn de l'Art, amb la producció d'obres que l'apliquen a diverses disciplines. També presenta els principals interessos vitals del personatge i passa llista de la seva obra.

Les dues novel·les lullianes són obres pensades per a consumidors de literatura de ficció, però no deixa d'imbricar-s'hi la intenció d'ordenar el coneixement d'una determinada manera i sota els preceptes de l'Art. Precisament, en el *Fèlix* s'ha dit que perd pes la versemblança narrativa del relat en favor del que representa el viatge iniciàtic d'un personatge vers la saviesa, realitzat a través de l'exercici de les potències de l'ànima. Aquesta originalitat del *Llibre de meravelles* explica la concepció lulliana d'una «nova literatura» al servei de Déu i de fer subtil el coneixement de l'home, i no pas al servei de la moral errívola de la narrativa romànica. Badia explica aquest i altres aspectes de la novel·la, com els detalls del marc narratiu i argumental de l'obra, les seves diverses parts, la centralitat del «Llibre d'home», la unitat narrativa del «Llibre de les bèsties» o la naturalesa híbrida del conjunt, entre la narració, el repertori d'exemples i semblances, i l'exposició enciclopèdica de continguts teològics, naturals o morals, a la manera d'un manual de teologia i filosofia per a laics. De fet, el *Fèlix* és una pedrera extraordinària d'*exempla*, la majoria creats *ad hoc*, que conforma un gran teixit d'unitats narratives breus amb un valor didàctic que serveixen per obtenir una revelació intel·lectual si hom hi treballa.

Precisament és aquest l'eix vertebral de la novel·la: oferir un model de saber per a laics. I per aconseguir-ho, els recursos del beat són sempre originals. El *Fèlix* és conegut per l'ús recurrent de la meravella i la semblança. La primera es fa servir com una eina moral i cognitiva que, per impacte, bo o dolent, posa en evidència

en la psique de Fèlix, i per tant, en la del lector, el capgirament de les intencions en el comportament humà, i com, en canvi, haurien de ser. Les unitats breus del *Fèlix*, relacionades amb les propietats dels exemples, tan sovint són meravelles com semblances. Aquestes també són el principal instrument retòric i dialèctic de la novel·la i constitueixen un model de resposta per analogia, dirigida a la mateixa presa de consciència que li cal al lector. Tal com Llull ho exposa a l'*Art demostrativa*, equival a un exemple o una metàfora, és a dir, una allegoria que transmet un coneixement al lector després de reflexionar-hi. En definitiva, a l'estudi introductor s'hi explica resumidament i amb esperit pedagògic el discurs que la recerca ha anat sintetitzant en les darreres dècades sobre l'obra de Llull: «El *Llibre de meravelles* introdueix el lector en l'àmbit cultural i dialèctic de l'Art sense el llenguatge formalitzat d'aparença algebraica de l'*Art demostrativa*. La correspondència entre els procediments emprats en la demostració de l'existència de Déu al capítol 1 del *Llibre de meravelles* i a la cambra AA de l'*Art demostrativa* suggereix que les dues obres van ser concebudes com dues formulacions formalment diferents d'una mateixa estructura» (40).

Aquesta edició és una baula més d'una feina ben feta durant anys, en el marc d'uns estudis historiogràfics i filològics que han donat obres de referència com, per exemple, el capítol dedicat a Llull del primer volum de la nova *Història de la literatura catalana* (Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, Ajuntament de Barcelona, 2013), o *Ramon Llull as a Vernacular Writer* (Tamesis, 2016), tots dos treballs signats per Lola Badia, Joan Santanach i Albert Soler. Acosta al públic una versió útil i rigorosa del *Llibre de meravelles*, aquella novel·la amb què Llull va explicar com havia de ser el tarannà de l'home que, per definició, té anhel de transcendència i busca la veritat de la realitat, amb meravella i perseverança.

Arnau Vives Piñas